uykusuzluk
insomnia

henry miller

KİTAP

Henry Miller

ABD'li yazar (1891-1980). Özellikle cinsel konulardaki açık ve içten anlatımıyla dikkati çeken otobiyografik nitelikteki romanlarıyla 20. yüzyıl ortalarında edebiyatın daha özgür bir anlatım kazanmasında etkili oldu. Rahat ve işlek üslubunun yanı sıra, iyiyi olduğu kadar kötüyü de kabule yatkınlığı ve herkesçe bastırılan duyguları kolaylıkla itiraf edebilmesinden kaynaklanan üstün espri niteliğiyle de önem kazandı. Cinsel konuları açıklıkla anlatması yüzünden belli başlı yapıtlarının İngiltere ve ABD'de yayımlanmasına 1960'lara dek izin verilmedi, ancak kitaplarının Fransa'da yapılan basımlarının bu ülkelere gizlice sokulması sayesinde yaygınlıkla okundu.

Haluk Erdemol

Emekli bankacı. Çeviri uğraşının yoğun iş yaşamını renklendirdiğine inanıyor. Belleğinden yüreğine inip iz bırakan öyküleri çevirerek dergi okurlarıyla paylaşmayı seviyor. Ortak bir izlek altında topladığı seçkileri var: *Öç Hikâyeleri* (Bordo-Siyah Yayınları), Maupassant'dan *Gönül Öyküleri* (Alakarga Yayınları), Bulgakov'dan *Bir Köy Doktorundan Öyküler* (Notos).

Henry Miller

Uykusuzluk
(Insomnia)
ya da
Şeytan İşbaşında

Notos Kitap 115
Edebiyat 036
©Notos Kitap Yayınevi, 2014
©Henry Miller, Insomnia 1970
Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Onk Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Birinci Basım Ekim 2010
İkinci Basım Eylül 2015
Üçüncü Basım Mayıs 2016
Dördüncü Basım Mayıs 2016

ISBN 978-605-5904-25-8

Sertifika 16343

Kapak Tasarımı
Faruk Ulay

Notos Kitap Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve
Sanal Hizmetler Tic. Ltd. Şti.
Örner Avni Mahallesi, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya Sokak
No: 11/6 Gümüşsuyu, Beyoğlu İstanbul
0212 243 49 07
www.notoskitap.com
facebook.com/NotosKitap
twitter.com/NotosKitap

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset Ltd.Şti.
Cihangir Mahallesi, Güvercin Caddesi No: 3/1
Baha İş Merkezi, A Blok, Avcılar İstanbul
0212 412 17 77

Henry Miller

Uykusuzluk
(Insomnia)
ya da
Şeytan İşbaşında

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
Haluk Erdemol

Anlatı

NOTOS KİTAP

Insomnia — or the Peril at Large

First it was a broken toe, then a broken brow, and finally a broken heart. But, as I said somewhere, the human heart is indestructible. You only imagine it is broken. What really takes a beating is the spirit. But the spirit too is strong and, if one wishes, can be revived.

Anyway, it was always about three in the morning when the broken toe awakened me. "The witching hour" — because it was at that time I wondered most what she might be doing. She belonged to the night and the wee hours of the morning. Not the early bird that catches the worm but the early bird whose song

İLKİN KIRIK bir ayak parmağıydı sorun, sonra kırık bir yüz ifadesi, en sonunda da kırık bir kalp. Ancak bir yerde de söylediğim gibi insan kalbi çok dayanıklıdır, yok edilemez; kırıldığını ancak belleğinde *canlandırabilirsin*. Asıl tokadı yiyen insanın ruhudur ama ruh da güçlüdür, istenirse eski canlılığı kazandırılabilir ona.

Evet, işte o kırık ayak parmağı her sabah üçe doğru uyandırıyordu beni. "Cinli perili saat" diyorum buna, çünkü en çok bu saatte aklıma düşüyordu o kadının ne yaptığı. Gecenin ve sabah alacasının kadınıydı o. Sabah solucan avlamaya çıkan değil, şarkısı ortalığı karıştırıp ürkü yaratan erkenci kuşun biriydi;

yastığınıza hüzün tohumları düşüren erkenci bir kuş.

Umutsuz bir aşk çökmüşse gönlüne sabahın üçünde, özellikle onun orada, yerinde olmadığı kuşkusuna kapıldığında telefon etmeyi gururuna yediremiyorsan, ister istemez içe dönüp kendinle baş başa kalırsın; o anda akrep gibi sokarsın kendini *ya da* hiçbir zaman postalamayacağın mektuplar yazarsın ona, ya da odanda volta atarsın, hem küfür hem dua edersin, sarhoş olursun, ya da kendini öldürecekmiş gibi davranırsın.

Bu gidişat bir süre sonra tatsızlaşır, bıktırır insanı. Yaratıcı biriysen –ama unutma, o anda boktan bir durumdasın– acılı anılardan ortaya elle tutulur bir şeyler çıkarabilir miyim diye sorarsın kendi kendine. Ve işte bir gece saat üç sularında başıma gelen tam da buydu. Birden karar vermiştim, çektiğim acıyı tuvale dökecektim. O günlerde sıkı bir teşhirci olduğumu ancak şimdi, bu satırları yazarken anlıyorum.

Tabii ki suluboyayla delidolu renkler serpiştirerek betimlediğim acının anlamına herkes varamazdı. Hatta kimileri düpedüz şen şakrak çizimler diye bakıyordu onlara. Ne dersiniz buna? Evet, gerçekten *öyleler*, ama içler acısı bir şenlik bu. Bütün o delidolu sözcüklerle tümcelere esin kaynağı olan şey çarpık bir mizah duygusu değilse nedir ki?

(Bu tür davranışlarım belki de çok önceden bir başkasıyla, ilk sevgilimle başlamıştı. İlk menekşe demetimi onun için almıştım; tam ona uzatırken çiçekler elimden kayıvermiş, o da farkında olmadan [?] üzerlerine basıp ezmişti.) İnsan gençken bu gibi küçük olaylar çok can sıkıcı olabiliyor.

Kuşkusuz genç değilim artık – bu da her şeyi daha da can sıkıcı, söylemeye gerek yok belki, daha da gülünç yapıyor. Tek fark, sözlerime kulak verin, işin içine aşk girdiğinde hiçbir şey, hiç kimse, hiçbir durum o denli gülünç olamaz. Azıyla yetinemediğimiz tek şey aşktır.

Ve yeterince veremediğimiz de odur.

"Aşkta yalvarmak ve istemek olmamalıdır..." (Hermann Hesse) (Devamını sonra söylerim. Odamın duvarına yazdığım için bu sözü, unutma tehlikesi de yok.) Evet, kimilerinin bayağı ve basmakalıp bulabileceği bu kısa tümce çok kritik bir anda çıkmıştı karşıma.

"Aşkta yalvarmak ve istemek olmamalıdır." Elleri ve ayakları bağlı birinden merdiven çıkmasını istemek gibi bir şey bu. Böylesi yüce bir gerçeği kabul etmeden önce acıların en zoruna göğüs germen gerekir. Kinik biri, bunun azizler ve melekler için ortaya atıldığını, ölümlü insanlar için sözü bile edilemeyeceğini ileri sürecektir. Gerçek şu ki, biz sıradan insanlar hep erişilmezi isteriz. Baştan çıkarmanın özgürleştiriciliği yalnızca biz insanlar için geçerli. Ateşlerin arasından geçmesi gereken bizleriz – aziz mertebesine ulaşmak için değil, var olduğumuz sürece iliklerimize dek insan kalmak için. En önemli edebi eserleri hatalarımız

ve zayıflıklarımızdan ilham alıp ortaya çıkaran da bizleriz. En kötü halimizde bile umut doluyuz biz.

(Amin! Soloyu kes!)

Ve böylece 75'lik (fazlası var azı yok) yaşlı adama geliyoruz; ünlü olduğu söylenen ve olmayacak duaya amin demek gibi bir serüvene girişen adama. Çok duygusal biri bu yaşlı adam. Oysa şarkıcı genç kadının ayakları yere basıyor. Öyle olmak zorunda, çünkü işi erkekleri kendine âşık etmek, onlara aptalca şeyler yaptırmak, pahalı giysiler ve takılar aldırmak. Kalbinin sesini dinlemeyi San Francisco'da değil, Shinjuku, Akasaka, Chiyoda-ku gibi yerlerde bırakmış o. Başka bir deyişle hayatını kazanmaya başladığında.

Yaşlı adam (*c'est à dire moi, Monsieur Henri*[1]) tüm sahneyi kırk yıl kadar önce prova etmişti aslında. Sahnede yankılanan notaları bilmeli

[1] (Fr.) Yani ben, Bay Henri.

ve kulaktan çıkartabilmeliydi. Ama ne de olsa kendisi deneyimlerden ders almayı bir türlü beceremeyen şu âdemoğlu kabilesinin bir üyesidir; zayıflığından pişmanlık duymaz, çünkü ruhu deneyimden ders almaz.

Ah "ruh"!!! Kim bilir hakkında kaç mektup yazmışımdır. O kadının konuştuğu dilde ruh için bir sözcük olduğunu sanmıyorum. Kalp sözcüğü var, evet, ama ruh? (Yine de inanmak isterdim var olduğuna.) Böyle söylüyorum ama söyler söylemez de âşık olduğum şeyin onun "ruhu" olduğunu anımsıyorum. O bunu anlamamıştı tabii. Galiba yalnızca erkekler ruhtan söz ediyor. (Ruhtan söz ettiğinde kadın elden gitti demektir.)

Şimdi biraz da Şeytan'dan söz edelim, adı batasıca! Çünkü işin içinde onun da rolü var, adım gibi biliyorum bunu, hem de önemli bir rolü var diyebilirim. (Thomas Mann izlenimi bırakıyorsam bağışlayın.) Şeytan'ı iyi tanıyorsam, "İçgüdülerine güvenme, sezgilerinden

uzak dur," der o. Bizim insan kalmamızı ister – hem de insandan fazla insan. Düşüşe geçmişsen bunu sürdürmen için itici gücünü kullanır. Uçurumdan aşağı itmez seni – yalnızca kenarına dek getirir. Ve orada artık onun elindesindir, ne yapacağı insafına kalmış demektir. Ben iyi tanırım Şeytan'ı; yollarımız çok sık kesişti onunla. Beceriksiz bir ip cambazı gibi ipte yürümeni keyifle izler. Ayağının kaymasına seyirci kalır ama düşmene izin vermez.

Sözünü ettiğim, kadının içindeki şeytanın ta kendisi kuşkusuz. Kadını böylesine anlaşılmaz, şaşırtıcı yapan da oydu. Tanrı yardımcım olsun. Kadının ruhu bende meleksi, benliği de en azından açık ettiği kadarıyla şeytani bir izlenim bırakmıştı. Oluşumunda neler var diye sık sık soruyordum kendime. Ve her gün farklı yanıtlar veriyordum. Bazen ait olduğu ırkla, geçmişiyle, kalıtımından gelen özellikleriyle, savaşla, yoksullukla, vitamin eksikliğiyle, sevgiden yeterince nasibini alamamış olmasıy-

la, aklıma gelen herhangi bir şeyle ve her şeyle tanımlıyordum onu. Ama bir türlü sonuca varamıyordum. Söylemek uygun düşerse o bir *insolite*[2] idi. Peki ben niçin onu bir kelebek gibi iğneyle tahtaya mıhlayıp kendini açık etmeye zorluyordum ki? Olduğu gibi görünmesi yeterli değil miydi? Hayır, değildi. Daha fazlası ya da daha azı olmalıydı. Algılanabilir ve anlaşılabilir olmalıydı.

Biraz saçma gelebilir ama benden başka herkes onun "içyüzünü" biliyor gibiydi. Oysa o benim için çözülmesi zor bir bilmeceydi. Kendimi tanıdığım kadarıyla bu durumun tamamen kadınlar karşısında takındığım her zamanki davranış biçimimin bir parçası olduğuna inanmaya çalışıyordum. Nasıl da severim ulaşılmaz olanı! Ama bu tür hesaplamalar işe yaramıyordu. Bölünemeyen sayılar gibiydi o, karekökü yoktu. Dediğim gibi, yine de baş-

[2] (Fr.) Sıra dışı, aykırı.

kaları okuyabiliyordu onu. Aslında onun nasıl okunacağını bana anlatmaya çalıştılar. Yararı yoktu. Her zaman içinden çıkamadığım bir şeyler kalıyordu geride.

Özel bir armağan gibi bana ara sıra gülümsemesini, havaya girdiğinde ya da bir şey elde etmeye çalıştığında bir başkasına da yönelttiğini zamanla gözlemlemiştim. Yine de sırf o gülümseyişi çevresine saçtığını izlemek için defalarca oraya gitmeyi sürdürüyordum. Nereye mi? Nereye olacak, her gece şarkı söyleyip çekiciliğini sergilediği piyano bara. (Tıpkı öbür kadınla olan ilişkimde yaptığım gibi. O, müşterilerini taksiye atıp cennete ve ötesine götürürdü. Zavallı aptal şey, dans etmekten hoşlandığı tek kişi *benim* diye düşünürdüm.)

Yaşlı adama dönelim. Nasıl da acınası ve kırılgan bir durumda! Aşka da öyle gereksinimi var ki – nasıl da kabulleniyor aşkın sahtesini! Yine de, biraz garip gelebilir ama işin sonu sandığınız gibi değil. Sonunda kadını kazanan

o oldu. Hiç değilse o böyle düşünüyor. Ama başka bir hikâye bu.

Her gece o barda buluşuyorduk. Gecemiz bazen üst katta akşam yemeğiyle başlıyordu. Yemek yiyişini de, daha sonra dans edip şarkı söyleyişini de aynı dikkatle izliyordum. Genellikle bara ilk gelen bendim. Kişiye özel ilgi görmek ne güzel, ne hoş! (Bu kişi bir başkası da olabilirdi, o da aynı ilgiyle karşılanırdı. Bilindiği gibi, erken gelen oturur.)

Her gece aynı şarkılar – bir insanın her gece aynı şarkıları söylemesi, bu işi kafayı yemeden sürdürmesi olası mı? Ve her zaman içinden gelerek, yüreğiyle söylüyor, ruhunu teslim edercesine. İşte, diyordum kendi kendime, insanları eğlendiren bir sahne sanatçısının yaşamı! Aynı şarkılardan aynı ezgiler, aynı yüzler, aynı yanıtlar ve aynı baş ağrıları. Elimde olsa bunların hepsini değiştirirdim. Herhalde o da sıkılmıştı bunlardan. En azından ben öyle düşünüyordum.

Bir sahne sanatçısı yaptığı işten hiçbir zaman sıkılmaz. Olsa olsa işini sıkıcı bulduğu anlar olur ama uzun sürmez bu. Beğeni kazanmadan, alkış almadan, övgü çığlıkları duymadan geçecek bir yaşam anlamsızdır onun için. Her zaman yüzlerden oluşan bir deniz olmalıdır karşısında; gülünç yüzler, aptal bakışlı yüzler, sarhoş yüzler, fark etmez, yeter ki yüz olsun. Ha bir de yeni bir yüz olmalı, ilk kez ortaya çıkıp yaşlı gözlerle, "Harikasın! Çok güzelsin! Bu şarkıyı bir daha söyle!" diye bağıran şu parlak gözlü tiplerden. Ve kadın bir kez daha söyleyecektir o şarkıyı, sanki yalnızca o adam için söylüyormuş ve bir daha hiç söylemeyecekmiş gibi. Adam varlıklı biriyse, sözgelimi bir ayakkabı üreticisiyse, onu birlikte yarışlara gitmeye davet edecek, kadın da büyük bir onura ermişçesine bu daveti kabul edecektir.

Bay Hiçkimse rolünü oynayarak o barda otururken tüm gösteri boyunca olan biteni en ince ayrıntılarıyla algılayabiliyordum. Kuşku-

a grand reproof—
the boy white-washe
the gorilla of despa
with immaculate
2 giddy
gorilla
in a
satin-like
DA

suz bu arada gösteride benim de yer aldığımı ve belki de benimkinin en acıklı rol olduğunu unutarak. Başkaları tek tek bana içlerini döker, ondan ne denli hoşlandıklarını anlatırdı. Ben de devrede yokmuşum gibi ama hep cana yakın ve anlayış dolu bir tavırla dinliyordum onları.

"Aşk kesinliğe varmak uğruna kendi yolunu bulma gücüne sahip olmalıdır." (Hermann Hesse)

Yine de insan önce belkemiğinin alt kısmını yöneten güçlerle, yani Kundalini'nin[3] bacanak ve baldızlarıyla dövüşmeyi öğrenmeli.

"Günaydın Fröken, bugün göbekciğinize dokunmaya izin var mı acaba?" (İkinci kişiliğim Herr Nagel[4] konuşuyor.)

[3] Çeşitli öğretilere göre bedensel enerjinin bir türü. Sanskritçede "kıvrılmış yatan" anlamına geldiğinden "Kundalini" belkemiğinin kökünde kıvrılmış yatan bir yılan olarak görülür.

[4] Knut Hamsun'un (1859-1952) *Mysterier* (Gizemler) romanının başkarakteri Johan Nagel'e değiniyor.

Takside yol alırken bütün o güzel ezgiler kafamın içinde dönüp duruyor. "Hangi şarkıyı söylememi istersiniz?" Bayan Yamaguchi'nin, sarhoş kocasının ayakkabılarını çıkarmak için yalvarması gibi. "'Irish Eyes are Smiling' ya da 'By Killarney's Lakes and Dells'i söyleyeyim mi?" Bir gülümseme eşlik etsin de ne olursa olsun, böylece mutluymuşum gibi davranırım. "İnsanı mutlu eden gülümsemeler vardır ve de öyle gülümsemeler vardır ki deme gitsin." Bir de sert bir içki. Niçin olmasın? Bazen o denli çok gülümsüyordum ki akşam yatarken bile sürüyordu gülüşüm, çıkmıyordu suratımdan. Gözlerim kapalı, gülümsemeyi sürdürerek öylece yatıyordum. Arada bir kalkıp hafiften bir reverans yapıyordum, aşırı bir alçakgönüllülük sergileyen türden. (Bunun için Japoncada iyi bir sözcük var ama şimdi aklıma gelmiyor.) Belden bükülmemi sağlayan bir devinimdir bu, üstelik ertesi gün karşılaşacağın aşağılanmalar için formda tutar seni. Asla kendini kaybetme!

Kaçamak sözlerle, öfkeli tavırlarla, oyalamalarla, sanrılarla, sahtecilikle, kararsızlıklarla hatta kabızlıkla karşılaşırsan gülümsemeyi elden bırakma, reverans yapmayı sürdür.

Bütün kaypaklığına, hoppalığına ve yalancılığına karşın ona güvenim tamdı. Bana yalan söylediğini anladığım anda bile ona güveniyordum. Yaptığı her yanlış, saçma ve ikiyüzlü davranış için kendimce birtakım bağışlayıcı nedenler bulabiliyordum. Aslında bende de biraz yalancılık yok muydu? Ben de dalavereci, kazıkçı ve ikiyüzlü biri değil miydim? Seviyorsan güvenmelisin; güvenirsen anlayışlı ve bağışlayıcı olursun. Tamam, bütün bunları yapabilirdim *ama* unutmak, işte onu yapamazdım. Benim bir yüzüm aptalın dik âlâsı, öbür yüzüm de araştırmacı, yargıç ve cellattır. Uslu bir çocuk gibi söz dinlerken aynı anda "Yankee Doodle Dandy" şarkısını tersten söyleyebilirim. Yarım kalmış tümceleri haftalar sonra anımsayabilir ve eksik sözcükleri çeşitli seçeneklerle

kafama göre bulup yerlerine koyabilirdim. Ancak bunu yapmaktan alıkoyuyordum kendimi. Görmek ve anlamak istiyordum; *onun* anımsamak için neyi anımsayacağını görmek amacıyla beklemede kalıyordum.

Ama gerilere dönüp bir şeyleri anımsayacak tipte biri değildi o. Geçmişi gömmek, kürekler dolusu toprak atarak tabutun üstünü kapatmak için yeni araştırmalar peşindeydi sözgelimi. İşte gömüldü artık, haydi dans edelim! İşte öldü, haydi neşemizi bulalım! "Yarın ne yapıyorsun? Seni saat dört gibi ararım, tamam mı?" "Tamam." Aslında yarın diye bir şey yoktu. Hep dün vardı.

Dünden önceki gün ise başka bir konuydu. Yani onun başkalarıyla olan ilişkileri, sözümona aşk yaşamı. Belleğin kasasında kilitliydi bir biçimde, ancak bir dinamit açabilirdi onu. Ayrıca, bu konuda ayrıntılara girmek ve araştırmak gerçekten önemli miydi, gerçekten gerekli miydi? "Aşk güçlü olmalıdır, vb. vb. vb."

Belki de âşık olduğumu sanıyordum yalnızca. Belki de yalnızca açtım, yalnızlık çekiyordum; herhangi birinin oyuncak bir tabancayla vurabileceği bir hedeftim.

Düşünmeye çalışıyorum – ilk kez ne zaman âşık olmuştun bu kadına? İlk karşılaştığımızda değildi, bu kesin. Onunla bir daha karşılaşmamış olsaydım hiç dert etmezdim. Beni ertesi gün ya da bir sonraki gün aradığında ne denli şaşırdığımı anımsıyorum. Sesini bile tanıyamamıştım. "Alo! Merhaba, ben Tokyolu küçük arkadaşın." İşte, böyle başlamıştı; bir telefon görüşmesiyle ve benim şaşkınlığımla. Ne olmuştu da böyle bir telefon görüşmesiyle ödüllendirilmiştim? Belki de yalnızlık çekiyordu. Geleli birkaç hafta olmuştu. Belki de biri ona benim Doğu'ya, özellikle Doğulu kadınlara düşkün olduğumu çıtlatmıştı; dahası, özellikle Japon kadınlarına.

"Gerçekten onlara tutkunsun değil mi?" der dururdu bir dostum.

BANZAI

Sanırım en çok hoşlandığım kadınlar hâlâ Japonya'da. Lawrence'ın *İtalya'da Alacakaranlık*'ta dediği gibi, "Islıkçı kuşlar Amerika'ya gider." Zamansız doğmuş insanlar vardır; ülkesiz, sınıfsız ve geleneksiz doğmuş insanlar vardır. Yaşamı tek başına sürdürmeyi seçenler değil tam olarak; sürgünler, gönüllü sürgünler. Bunlar her zaman da duygusal değildir: belirli bir şeye ait değildirler yalnızca – yani hiçbir yere ait değildirler.

Epeyce yazıştık onunla, yani bu işi ben yaptım. Onun yazışmamıza katkısı biri yarım kalmış iki mektuptan öteye geçmedi. Kesin olan şu ki yazdığım mektupların tümünü okumadı o. Bunun basit bir nedeni var: yazdıklarımın hepsini postalamamıştım. Yarısı benim eski New England tipi sandığımda duruyor. Bazılarının üstünde "Özel Ulak" damgası var. (Ben yerin iki metre altını boyladıktan sonra bu mektupları birinin ona postalaması ne dokunaklı olurdu kim bilir.) O zaman içime göm-

düğüm aşkımı dile getirmek için yukardan fısıldardım: "Sevgili *koi-bito*'m,[5] bu *rabu reta*'ları (aşk mektuplarını) Tanrı'mn omuzları üstünden uzanıp okumak ne hoş." Fransızların dediği gibi, "Parfois il se produit un miracle, mais loin des yeux de Dieu."[6] Tanrı mucizelerle ilgilenmez. Zaten yaşam uzun süren bir mucizedir. Mucize arayışına ancak delicesine âşık olduğunda girersin.

Dans mon ame je nage toujours.[7]

Yazışmamız böyle sürüp giderken Japonca dersleri alıyordum; hayır, ondan almıyordum dersleri. Hiç zamanı yoktu onun. Japoncamı sınamak için bir iki laf etmeye kalktığımda ilk yanlışlarımdan birini yaptım. "Güzel görünüyorsun" demek isterken feci göründüğünü söyledim ona. (Menekşeleri düşürmek gibi

[5] (Jap.) Biricik aşkım.

[6] (Fr.) Bazen mucize olur ama Tanrı'nın gözlerinden uzakta.

[7] (Fr.) Ruhumda her zaman yüzerim.

bir şey mi ne?) Çabucak öğrendiğim bir şey, paranın (*kane*) saygıdeğer bir şey olduğuydu. Yalnızca "kane" değil, "o-kane". (Baştaki "o" saygıdeğer anlamını yüklüyor.) Öte yandan birinin karısından söz edildiğinde ona, "Şu çirkin, aptal, sefil yaratık" yakıştırmalarıyla gönderme yapıldığını öğrendim. Bunları birebir sözcük anlamlarıyla almamak gerekir kuşkusuz. Tersine çevrilmiş bir saygı ifadesi, hepsi bu. Japoncada bir alay şey ya baş aşağı ya da içi dışında gibi, ama bir süre sonra alışıyor insan. Ne zaman duraksama yaşarsan "Evet" de ve gülümse. Gülümserken yalnızca öndeki dişlerini göster, özellikle altın kaplamalı olanları. Annesi ya da kızı yeni ölmüş eski bir arkadaşınla karşılaştığında güleceksin. Çok üzgün olduğun anlamına gelir bu.

Yine kısa sürede "özleyip arzuladığım kadın" (*bojo no kito*) ve "bakari" (biricik) demeyi öğrendim. Ama bu kalıp sözlerden hiçbiri beni bulunduğum yerden daha ileri götürmüyordu.

Aslında hiçbir şey yol almama yardımcı olmuyordu. Elimi açık etmekte erken davranmıştım. Japon kızın çok duygusal olmadığı belliydi. Mamma-san ve Papa-san, Cho cho-san[8] için iyi bir koca bulacak; soyu sopu belli, işi iyi bir adam, sağlığı falan da yerinde. Cho cho-san çok beğenir, hoşnut kalır herhalde. Bazen çok üzgün olur Cho cho-san, bazen de *seppuku* yapmaya kalkar. *Seppuku*: kendini nehre atmak ya da gökdelenden atlamak. (*Harakiri* yöntemiyle intihar ise söz konusu bile olamaz.)

Henry-san Japon kadınlarının durumuna çok üzülüyor. Hepsiyle evlenmek geçiyor içinden, ister *kirei*[9] ister *kirai*[10] olsunlar, fark etmez. Bütün Japon kadınları Henry-san için değerli çiçekler gibi. Henry-san aptalın teki,

[8] Giacomo Puccini'nin (1858-1924) *Madam Butterfly* operasında Amerikan subayına âşık olan kız.
[9] (Jap.) Güzel, alımlı, çekici.
[10] (Jap.) Nefret edilesi.

çok duygusal, çabuk güvenip kolay inanıyor. Henry-san'ın Japon kadınlarıyla deneyimi yok. Henry-san çok kitap okuyor. Henry-san giderek daha çok Japon kadınıyla tanışmaya başladı. Japon kadınlarının birbirine benzemediğini, konuşmalarının, davranışlarının, düşüncelerinin farklı farklı olduğunu anlamaya başlıyor. Kimi çok çirkin, kimi pespaye, kimi aptal, kimi şaşkın. Yine de Henry-san seviyor Japon kadınını. Hele bir de Yahudi, Kore ya da Hawai kanı taşıyorsa, daha çok, belki de çok çok hoşlanıyor ondan. Çiçeği daha egzotik yapıyor bu kan özellikleri. Henry-san egzotik ve gizemli kadından her zaman hoşlanmıştır. Henry-san hâlâ bir Brooklyn delikanlısı. *Gomennasai*.[11]

Japoncanın çok açık ve yalın bir dil olmadığından söz edilir. Ama Japon belleği çok parlak ve keskindir, hızlı çalışır. Belleklerinde yer etmesi için bir şeyi bir kez söylemen yeter. Öte

[11] (Jap.) Pardon yani / n'aparsın.

yandan hiçbir zaman söylememen gereken şeyler de var kuşkusuz. İnce ruhlu insanlar denebilir mi onlar için? Kolay incinen insanlar demek gerçeğe daha uygun düşer. Onları incittin mi, gücendirdin mi hiç belli olmaz, emin olamazsın bir türlü. "Seni incittim mi, kalbini mi kırdım?" "Evet, incitmedin beni." Gözler, çoğu kez karanlık ve diplerine varılamayan o gözler sözcüklerden daha fazlasını söyler sana. Bazen yüzün tamamı aydınlanıverir ama gözler aydınlanmaz. Biraz ürkütücü mü ne!

Onun varlığındaki hangi cevherin beni pençesine aldığını saptamak mümkün olabilseydi bunun gözleri olduğunu söylerdim rahatlıkla. Görünüşte gözlerinin öyle sıra dışı bir özelliği yoktu. Büyüleyici ve tedirgin edici olan, onun gözlerine verdiği (ya da vermeyip dışarıda bıraktığı) havaydı. Her zaman karanlık olsa da gözleri bazen birden alev almışçasına parlar ya da yalnızca için için yanıp dururdu. Arada bir alevden oklar attıkları da olurdu.

Ya da hiçbir ifadeye bürünmeden sönüp giderek varlığının kuytu köşelerinde yiterlerdi. Neşeliyken bile gizli bir hüzün vardı gözlerinde. Onu korumak ister gibi bir duyguya kapılırdım, ama kimden, neden koruyacağımı bilmeden. Kendisi de söyleyemezdi bunu. Ruhu bir şeyin baskısı altındaydı; epeydir sürüyordu bu hali. Şarkı söylerken de sezmek olasıydı bunu. Şarkıya başladığı anda bambaşka bir kişiliğe bürünüyordu. Arkadaşlarla aramızda konuştuğumuz gibi şarkısına yüreğini koyduğundan değildi bu –aslında yapabilirdi bunu–, şarkı söylerken ruhu açığa çıkıyordu sanki. Ondan söz ederken insanların, "Ne tatlı, ne şirin bir yaratık," dediklerini duyardım sık sık. Doğruydu, yüzüne salt bir maske gibi bakarsan öyleydi. Varlığının derinliklerinde bir yanardağdı o. Bir şeytan taht kurmuştu içinde, derinlerde. Her şeyini o yönetiyordu; hangi havaya gireceğini, iştahını, isteklerini, özlemlerini hep o belirliyordu. Şeytan onu küçük yaşta ele geçirmiş

olmalıydı – sözün gelişi oral seks yapmıştı ona. (Kuşkusuz bu tamamen benim varsayımım.)

Bazı şarkıları iki dilde de söylüyordu. Nedense şarkının Japoncası daha hoş geliyordu kulağıma. Ara sıra tokat yemiş gibi allak bullak eve döndüğümde kendi kendime söyleniyordum – "Bir bülbül al da Japonca şarkı söylemesini öğret." Sanki böylece kadının gözlerindeki bakışın bende yarattığı acıdan kurtulacaktım. Hele bir düşün bülbülün "Fly Me to the Moon"u söylemesini! Onu defalarca dinledikten sonra ne güzel olurdu boynunu koparıp çöpe atmak.

Bir insanın her gece aynı saçma duygusal ezgileri söyleyebiliyor olması beni yalnızca şaşırtmıyor, aynı zamanda iğrendiriyordu. Bir insan nasıl katlanabilir ki buna! Üstelik nasıl bir duygusuzluk. *Mais, comme on dit, les femmes n'ont ni goût, ni dégoût.*[12] Öyle de böyle de yine-

[12] (Fr.) Ama söylendiği gibi, kadınlarda ne zevk vardır ne de iğrenme.

lemelere ve tekdüzeliğe karşı kendimi hep aynı donmuş çiylerde yüzen bir denizyıldızı gibi hissediyordum. Kendi *Orgue de Barbarie*'mi[13] iç cebimde taşıyordum. Bubu, yoksa "Bobo" muydu neydi, o hep sabırla bekliyordu. En büyük rakibim Mah-Jong'du.[14] Kim inanırdı buna? Gece boyunca dayanıp bu saçma oyunu oynamak için her şeyi gözden çıkarabilirdi, belki bir mink kürk dışında. Mah-Jong! *Ennui*, *douleur*, *tricherie*, *connerie*, *malaise*, *malheur*, *sommeil* ve *caca partout*[15] – işte bunlardı benim Mah-Jong'a ilişkin yorumlarım. Az bile söyledim. Oyuncular seramik parçalarını tıkırdatırken kuytu bir köşede uyuklayan biri kırık dişleri arasından "My Japanese Sandman" şarkısını ıslıkla çalıyor. Bir Mah-Jong partisi için her şey feda. İnanılır gibi değil ama gerçek.

[13] (Fr.) Laterna.

[14] 144 adet resimli seramik parçasıyla oynanan bir Çin masa oyunu.

[15] (Fr.) Can sıkıntısı, acı, hile, enayilik, hastalık, elem, uyku ve her yerde bok.

Bu kahrolası oyunun ülkemizde –sanırım 1900 civarıydı– deliler gibi oynandığını anımsıyorum. Evet, Brooklyn'de bile oynanıyordu bu oyun. O zamanlar daha çocuktum. Oyunda kullanılan seramik parçalarını elimde tutmak hoşuma giderdi. Çevremdeki insanlar Çinlilere özenirmiş gibi gelirdi bana. Soylu sınıfa özgü bir oyuna benziyordu. Yoksulların Mah-Jong oyun takımları yoktu. Çince ve Japonca da bilmezdi onlar. Neyse ki bu oyun çılgınlığı fazla uzun sürmedi. Kauçuk bitkisi ve *antimacassar*[16] ya da adı her neyse onlarla birlikte ortadan kalktı. O günlerde uyku ve uyandırma hapları henüz icat edilmemişti. İnsanlar sabah işe gitmek zorundaydı, başı ağrısa da ağ-

[16] Macassar Antil Adaları'ndan gelen ve 1900'lerin başlarında erkekler arasında moda olan yağlı bir saç toniği ya da kremi. Macassar sürülmüş saçlar çıkmayan lekeler bıraktığından koltukların baş dayanan yerlerine konulan örtülere "Macassar'a karşı" anlamında *antimacassar* adı verilmişti. Sonraları koltuk ve divan örtüleri de bu adla anılır oldu.

rımasa da durum değişmezdi. Alka-Seltzer'in henüz adı sanı bilinmediği gibi insanlar borçlarını ödemek için çek de kullanmıyordu.

Piyano bara geri dönelim. Kuşkusuz koruyucu azizler vardı orada, ya da çağdaş söylemle zengin zamparalar. Ve şu bildik laf – "Bir şey yapmaz onlar, zararsızdırlar." Sanki sanal düzüşmeler için ödeme yapmaktan hoşlanıyorlarmış gibi. Hepsi de o kadar saygın görünüşlü ki, hadım edilmiş sanabilirsiniz. Fıldır fıldır gözleriyle çevreyi kesip, dolanıp duruyor, dominör perdesinde "Fly Me to the Moon" şarkısıyla aya uçuyorlar.

Victor Hugo'nun dediği gibi, "Genelev aşkın mezbahası" ise, piyano bar mastürbasyon mekânının girişidir. Bütün o çılgın, duygusal aşk ezgileri – hepsi o kadının defterinde İngilizce, Japonca, İspanyolca, İtalyanca, Fransızca yazılı. "What now my love?", "You are all I long for, all I worship and adore", "Call me if you're feeling sad and lonely. Maybe it's late, but just

call me!", "Love me with all your heart!", "I wish you love", "Love is a many splendored thing", "Love me and the world is mine", "Our love is here to stay", "I can't stop loving you", "It must be him – and I love him", "All of me – why not take all of me?", "More than the greatest love the greatest world has known – this is the love I'll give to you alone", "All the things you are", "After you're gone", "I can't give you anything but love", "I'll cling to a dream from afar", "Let's pretend", "Bye bye blackbird!", "Fascination", "Infatuation". Bunlara Kabızlığı, Kandırmacayı, Yalancılığı, Ah vah etmeyi, Boynuzlamayı ve Lokomotif Mühendislerinin Kutsal Kardeşliği'ni ekle, bir *Schmetterlink* çıkar ve kalanı Maeterlinck'e böl. *A la fin ce fût déplorable.*[17] Başka bir deyişle "Itchy-koo ve Kalamazoo" ya da Japoncada "Ai shiteru" (seni seviyorum).

Toparlamak gerekirse aşk için yalvarıp yakaran aşk sarhoşu delinin eski sorununa da-

[17] (Fr.) Sonu acıklı oldu.

yanıyordu işin ucu. "Seni seviyorum!" Bunu İngilizce söylediğimde hiçbir anlamı yoktu. (Örneğin kim bilebilirdi *omanko* gibi güzel bir sözcüğün yarık anlamına geldiğini?) Öte yandan Japonca söylediğimde bu *verboten* olurdu, yani yasak; çünkü henüz erkendi bunun için. *Sevmek*. Bir keresinde telefonda, "Lafla peynir gemisi yürümez," demişti bana. Önce evlen sonra aşktan söz et – genel görüş buydu. Ama her gece barda aşktan göz gözü görmüyordu. Piyanonun fildişi tuşlarından aşk ırmakları çağlıyor, kadının ses tellerinde bülbüller şakıyor, güllerin arasında herkes aşk şarkıları söylüyordu. Gece yarısından sonra mekân buram buram aşk tütüyordu. Hamamböcekleri bile piyano tuşları arasında iş tutuyordu. Aşk. Yalnızca aşk. Hoş bir ölüm şekli. Ve Japoncası kulağa daha hoş geliyor: "Yokuraku oujou".

Gözlerindeki sürmenin altında gülümsemesinin gölgesi vardı. Ve gülüşünün altında da ait olduğu ırkın kederi saklanıyordu. Takma kir-

piklerini çıkardığında iki kara delik vardı bakacağın. Ve bu deliklerden dikkatle baktığında Styx Irmağı'nı[18] görebilirdin. Derinlerden gelip yüzeye çıkan hiçbir şey yoktu. Bütün sevinçler, üzüntüler, düşler ve kuruntular onun Japon ruhunun karmaşık katmanlarına, yeraltı akıntısının dibine demir atmıştı.

Onun karalara bürünmüş hantal suskunluğu, ağzından çıkabilecek herhangi bir sözcükten daha anlamlıydı benim için. Yaşamımızın anlamsızlığını gözler önüne serdiği için biraz da ürkütüyordu beni. Durum bu, her zaman böyleydi, her zaman da böyle olacak. Söyle aşkım, şimdi ne olacak? Hiçbir şey. *Nada.*[19] Sessizlik, ilk başta olduğu gibi sonunda da. Müzik, yüzü olmayan ruhun kahrolası kenar dikişidir. Aslında müzikten nefret ediyordu o. Boş bir insandı aslında.

[18] Yunan mitolojisinde yeraltı dünyasının beş kutsal ve tılsımlı ırmağından biri.
[19] (İsp.) Hiçbir şey.

"Love Forever in Bossa Nova".

İşte böyle, aylarca süren bekleme, yanıtsız kalan mektuplar, amaçsız telefon görüşmeleri, Mah-Jong olayı, yalancılık ve ikiyüzlülük, hoppalık ve kadınsı soğukluk sonucu umutsuz bir aygıra dönüşen ben, adına *Insomnia* denen uykusuzluk şeytanıyla boğuşmaya başladım. Sabahın üçünde, dördünde ve beşinde sıçrayarak uyanıp kendimi duvarlara yazı yazmaya verdim: "Senin suskunluğunun hiçbir anlamı yok benim için; benim suskunluğum seninkini bastıracak" ya da "Güneş battığında ölüleri sayarız" ya da bir dosttan alıntıladığım, "Beni bulmamış olsaydın arıyor da olmazdın." Ya da Japonca Tokyo hava raporu: "Kumori toki-doki ame"[20] gibi kırık dökük tümceler. Bazen yalnızca, "İyi geceler!" (*O yasumi nasai*!) İçimde yeni bir delilik tohumunun yeşerdiğini duyumsamaya başlamıştım. Bazen banyoya gi-

[20] (Jap.) Bulutlu, yer yer yağmurlu.

dip aynaya bakarak suratımı şekilden şekle sokuyordum. O komik suratlar aslında beni epey ürkütüyordu. Bazen de karanlıkta öylece oturup telefonun çalması için yalvarıyordum. Ya da kendi kendime "Smoke Gets in Your Eyes" şarkısını mırıldanıyordum. "Merde!"[21] diye lanet okuduğum da oluyordu.

Belki de bunlar başıma gelenlerin en iyisiydi. Öyle ise Tanrı yardımcım olsun! Daha önce de yaşamıştım bunları, defalarca; ancak her seferinde yeni, farklı, daha acı, daha dayanılmaz oluyordu bu deneyimim. Çevremdeki insanlar harika göründüğüm, gittikçe gençleştiğim ve bunun gibi bir dolu zırva laf ediyordu. Ruhumdaki kıymıktan haberleri yoktu. İçi saten kumaş kaplı bir boşlukta yaşadığımı bilmiyorlardı. Nasıl kuş beyinli bir serseme döndüğümü anlamıyor gibiydiler. Ama ben biliyordum. Dizüstü çöküp konuşacak bir karınca ya da

[21] (Fr.) Allah kahretsin, hasiktir!

hamamböceği arar hale gelmiştim. Kendi kendime konuşmak bıkkınlık vermişti. Ara sıra telefonun başına çöküp ahize elimde, onunla konuşur gibi yapıyordum – denizaşırı bir yerden arıyor gibi, aşağısı kurtarmaz. "Evet, benim, Henry-san, Monte Carlo'dayım (ya da Hong Kong, Vera Cruz, fark etmez). Evet, iş için geldim. Ne? Hayır, yalnızca birkaç gün için. *Beni özlüyor musun*? Ne? Alo, alo..." Yanıt yok. Hat kesildi.

Uğraştığın işi başarabileceğine inanıyorsan ve bitirmeye cesaretin varsa aslında keyifli bir iş. Benim yaşımdaysan bu konuda uzmanlaşman gerek. Sakat bacağıyla Byron[22] bile kendine eziyet çektirme yolunda benim gibi duygusal bir dangalağın yaptıklarından daha fazlasını akıl edememişti. Dışarı fırlamasınlar diye bir elimle bağırsaklarımı bastırırken öteki elimle

[22] Bir ayağı doğuştan sakat olan romantik dönem İngiliz şairi ve yergi ustası George Gordon Byron'a (1788-1824) değiniyor.

bir pinpon topunu atıp tutabilirdim. (Japonlar testislerden söz ettiklerinde onlara salt "taşak" demekle yetinmiyor. "Kintama" diyorlar onlara, yani *altın toplar*.) Para (*kane*) için yaptıkları gibi, daha önce söz etmiştim bundan. Kirli para mı, hayır, asla. Saygın para (*o-kane*). Evet, hiç değilse biraz Japonca öğreniyordum. (Özel dersler, ama *o* vermiyordu dersleri.) Japoncada ne denli ilerlersem Japonları o denli az anlıyordum, yani kafa yapılarını, huylarını, *weltanschauung*'larını[23] demek istiyorum. Dil konusundaysa benzeştirme yapmak olanaksız. Ara sıra bir ipucu yakaladığımı sanıyordum. Örneğin, *asahi* sabah çıkan gazete demek. *Asa Mara* sabah sertleşmesi. *Akagai* de etli, tombul bir midye ya da tombul bir yarık anlamına geliyor. Hangisini seçersen. Ancak, iş *Ai shiteru*'ya (seni seviyorum) gelince dikkatli ol. Her şeyin bir zamanı var. Zamanı gelmeden "Seni seviyorum" diyeceğine *İncil*'den bir şeyler oku daha

[23] (Alm.) Dünya görüşü.

iyi. En sağlamı her zaman gülümsemek, özellikle incindiğinde, hakarete uğradığında ya da aşağılandığında. Hançer daha sonra saplanır, hiç beklemediğin bir anda. Kaburgaların arasından kayıverir, tıpkı kimonunun altından kayan yumuşak bir el gibi. Ve hançer saplandığında doğru yanıt, "Ya, öyle mi!" olacaktır. Bu yalnızca çok sayıdaki günahı değil, birçok suçu da içine alır.

Cennetin cehennemden yalnızca sanal bir çizgiyle ayrıldığı söylenir. Kendinden geçercesine mutlu olmak ve umutsuzluk "Doppelgänger"dir, yani ruh ikizleri. Aşk kapısız ve penceresiz bir hapishane olabilir; insan girip çıkmakta serbesttir ama hangi beklenti uğruna? Şafakla özgürlük de gelebilir, dehşet de. İnsanın sırtında deli gömleği varsa aklın bir yararı olmaz. İşte böyle; böyleydi, böyle olmayı sürdürecek.

Beynindeki kurtları def edemiyorsan karanlıkta vals yapmayı dene ya da merdivene çı-

kıp sevdiğinin adını Braille harfleriyle yaz tavana. Sonra ellerin başının altında, yatağına uzanmış yatarken onun yanlışlarına karşı kör olduğunu hayal et ve gösterdiği yücelik ve iyilik için kutsal Buda'ya şükranlarını sun. Sevdiğine söylemiş olabileceğin bütün güzel şeyleri anımsa ve nakarat gibi yinele onları. Her zaman işe yarayan bilindik bir söz at ortaya; örneğin, "Beni her zaman aradığın için teşekkürler sevgilim." Görgü kurallarına ters düşebilir bu ama şehirlerarası görüşmelerde bile yanında olduğunu duyumsatır. Bir bambu ormanında yolunu yitirebilirsin ama gökteki yıldızları her zaman görebilirsin. Tanrı aptalı korur ama ona hiç rahat vermez. Yarını başka bir gün sanır aptal, oysa hiç de öyle değildir – hep aynı gündür o gün, aynı yerdir, aynı zamandır. Havada hep fırtına bulutları vardır, görüş uzaklığı sıfırdır. Huzur, Tanrı ve gün ışığı yokken bile mucizelere bel bağlamayı sürdürür o. Kabullenmeyi reddettiği şeyse, *kendisinin* mucizenin

ta kendisi olduğudur.

Aşk, gerçek aşk tamamen teslim olmayı gerektirir mi? Hep sorulan bir soru bu. Az da olsa bir karşılık beklemek insana yaraşır bir eylem değil mi? İnsan illa insanüstü bir yaratık ya da bir tanrı mı olmalı? Vermenin sınırı var mıdır? İnsanın kanaması sonsuza dek sürer mi? Kimileri önceden tasarlanmış bir ilişki planı öneriyor, bir oyunmuş gibi söz ediyorlar bundan. Elini açık etme! Ağırdan al! Geri adım at! Numara yaparken de numara yap! Yüreğin kan ağlasa bile içinden gelen duygulara asla ihanet etme. Her zaman, hiçbir şeye aldırmıyormuş gibi davran. İşte, aşk acısı çekenlere verilen öğütler.

Ancak Hesse'nin dediği gibi, "Aşk kesinliğe varmak uğruna kendi yolunu bulma gücüne sahip olmalıdır. O zaman salt çekim kaynağı olmaktan çıkıp çekicileşmeye başlar."

Ya sonra –

Sonra Tanrı yardımcımız olsun, çünkü çe-

kim alanımıza kapılan her kimse bize hiç de uygun düşmeyebilir. Ve özlemini çektiklerimiz artık istenmeyen şeyler kılığında çıkabilir karşımıza. İster biz çekim alanı yaratalım ister karşımızdaki, sonuçta önemli olan yalnızca odur. "Bakari"dir yani, biricik olan. Aydınlanmadan daha önemli olan eksik kalmış öteki yarıdır. Buda'lar ve İsa'lar tüm doğmuş insanlardır. Onlar, aşkı aramadıkları gibi vermezler de. Çünkü aşkın ta kendisidir onlar. Ama tekrar tekrar doğan bizler aşkın anlamını arayıp bulmak, çiçeğin güzelliği yaşaması gibi aşkı yaşamayı öğrenmek zorundayız.

Aşka inanabilsen, onun gereklerini yerine getirebilsen mükemmel olur. Yalnızca bir ahmak, katıksız bir aptal becerebilir bunu. Bir tek o özgürdür derinliklere inmeye ve göklerde fink atmaya. Masumiyeti, korumaya alır onu. Kendisi korunma isteğinde bulunmaz.

1966-1968

HENRY MILLER: BİR YAŞAM

Haluk Erdemol

Benim için kitap insandır ve benim kitabım benim olduğum insandır; aklı karışık, savsak, huzursuz, kösnül, edepsiz, kavgacı, düşünceli, kılı kırk yaran, yalancı, şeytancasına içten ve gerçekçi insan.
– Henry Miller

Alman göçmeni bir ailenin çocuğu olarak 26 Aralık 1891'de New York'ta doğan Henry (Valentine) Miller, Brooklyn sokaklarında büyüdü. Ailesinin bir dünya görüşü olarak benimsediği, "kendini çalışmaya ver ve saygıdeğer bir yaşam sür" ilkesine çocuk yaşlarda karşı çıktı. Yapıtlarından birinde, "Sokakta doğdum, sokakta büyüdüm; insanların ne olduğunu ancak sokakta anlarsınız," diyecektir.

Terzilik yapan babası iyi huylu, geçimli biri

olmasına karşın annesi dırdırcı ve hoşnut olmayı bilmeyen bir kadındı. Miller'ın annesine karşı beslediği duygular sevgiyle nefret arasında gidip geliyordu. Kadınlarla olan ilişkilerindeki gelgitlerde, tek bir kadınla sürekli bir ilişki kuramamasında annesinin payı olduğu kuşkusuzdur. Miller'ın kitaplarının özünü onun kadınlarla olan ilişkilerinin yarı trajik öyküsü oluşturur aslında.

Miller'ın okuma aşkı erken başladı. İlkokul günlerinde serüven öyküleriyle başlayan okuma sevgisi lise döneminde klasiklerle ve eline geçen her türlü yazın yapıtıyla sürdü. Yaşamı boyunca kitaplarla iç içe olmaya, eline fırsat geçtiğinde dönemin ünlenmiş yazarlarıyla tanışarak onlarla dostluk kurmaya özen gösterdi. Okuma sevgisinin yanı sıra bir lise arkadaşının desteğiyle suluboya resim yapmaya başladı ve yaşamının sonuna dek sürdürdü bu alandaki çalışmalarını.

Liseden sonra girdiği New York City College'a yalnızca iki ay katlanabildi. Eğitim yöntemlerine isyan etmişti. 1909'dan 1924'e dek çeşitli işlerde çalıştı; bir çimento fabrikasında, babasının terzi dükkânında ve en uzun işi sayılan Western Union haberleşme şirketinde.

1915'te piyano dersleri almaya başladı. Öğretmeni Beatrice Wickens'le 1917'de evlendi. Bu evlilikten Barbara adındaki ilk çocuğu dünyaya geldi.

Western Union'da çalışırken yıllık izinlerinden birinde Clipped Wings (1922, Kırpık Kanatlar) adlı ilk romanını yazdı. (Bu yapıtı yayımlanmamıştır.)

1923'te bir Broadway müzikholünde dansöz olarak çalışan June Smith ile tanıştı. 1924'te bir daha çalışmamak üzere ve zamanını tamamen yazmaya vermek amacıyla Western Union'dan ayrıldı. Aynı yıl ilk eşinden boşanarak June ile ikinci evliliğini yaptı. Bu dönemde ciddiye almaya başladığı yazma etkinliği yoksulluğun getirdiği sıkıntılarla geçti. Para kazanmak için kapı kapı dolaşıp yazılarını ve taşbaskı resimlerini satıyordu. İçki yasağı döneminde bir ara eşi June ile birlikte kaçak içki satılan bir taverna bile işletti (1927).

1928'de June ile birlikte Avrupa'ya gidip birkaç ülke dolaştı. Bunun için gerekli parayı June'un bir hayranı vermişti.

1929'da New York'a döndüğünde Gentile World (Kibar Dünya) adlı romanını tamamladı. (Bu yapıtı da yayımlanmamıştır.) Bundan sonra Pa-

ris yılları başladı (1930-1940).

Ürün vermek ve yapıtlarını daha özgür bir ortamda yayımlatmak amacıyla, eski bir arkadaşından aldığı az bir parayla tek başına geldiği Paris'te bohem bir yaşam sürdü. *Chicago Tribune* gazetesinin Paris baskısında düzeltmenlik, bir lisede İngilizce öğretmenliği yaptı. Parası yetmediğinde tanıştığı kişilerden borç aldı. Dönemin ünlü fotoğrafçısı Brassaï'ye ücret karşılığı poz verdi. Bu başıboş günlerinde Paris sokaklarında uzun yürüyüşler yapıyor ve nerede olursa orada karnını doyurup konaklıyordu.

Tropic of Cancer (*Yengeç Dönencesi*) adlı kitabını yazmaya başladığı 1931 yılında yazar Anaïs Nin ile tanıştı. Anaïs Nin kitabın Paris'te yayımlanmasına yardımcı oldu, ama alışılmadık ölçüde cinsellik içeren bu özyaşamöyküsel anlatı İngilizce konuşulan ülkelerde yasaklandı. ABD'de ilk baskısı 1961'de yapılabildi.

Eşi June, Miller'ı ziyaret etmek için Paris'e geldiğinde Anaïn Nin ile tanıştı ve iki kadın arasında bir ilişki başladı. Miller-June-Nin arasındaki üçlü ilişki Nin'in güncesinden (*Henry and June: From A Journal of Love: the Unexpurgated Diary of Anaïs Nin,*

1931-1932) kurgulanan Philip Kaufman'ın *Henry and June* (1990) adlı filmine de konu olmuştur.

Miller, Paris'in Clichy semtindeki bir apartman dairesinde yerleşik düzene geçtiğinde Avusturyalı yazar Alfred Perlès ile tanıştı; iki yazar ortak zevkleri paylaştı. Miller, *Quiet Days in Clichy* (*Clichy'de Sessiz Günler*) ve *Black Spring* (*Kara İlkbahar*) adlı yapıtlarını yazdığı bu dönemi "Çok verimli" diye yorumlayacaktır. İlk yapıtın elyazmaları önce yayınevinde yitik kalmış, on beş yıl sonra ortaya çıktığında Miller tarafından gözden geçirilerek 1956'da yayımlanmıştır.

1933'te ikinci ve son kez Paris'e gelen June boşanma isteğini Miller'a ileterek ayrıldı Paris'ten. *Yengeç Dönencesi*'nin yayımlandığı 1934 yılında Miller vekâletname göndermek yoluyla Mexico City kentinde June'dan boşandı.

1939'un Şubat ayında *Tropic of Capricorn* (*Oğlak Dönencesi*) yayımlandı. Bu kitap da kurtulamayacaktı yasaklanma cezasından.

İkinci Dünya Savaşı başladığında Yunanistan'a giderek eskiden beri hayranlık duyduğu İngiliz yazar Lawrence Durrell'i ziyaret etti. Birlikte Yunan adalarını gezdiler. Orada kaldığı günlerde *The Co-*

lossus of Maroussi adlı yapıtını yazmaya başladı.

1940'ta ABD'ye döndü. Ülkeyi enine boyuna gezerek yeni ilişkiler kurdu. Çeşitli kentlerde suluboya resimlerini sergiledi. Dört yıllık gezgin döneminden sonra 1944'te California'da bugün artık kendi adıyla özdeşleşen ve "gerçek anlamda ilk evim" dediği Big Sur kasabasında, bir tepeden Pasifik Okyanusu'na bakan evine yerleşti. 1960'ların başında aynı eyaletteki Pacific Palisades kasabasına taşınıncaya dek, kısa süreli geziler ve konaklamalar dışında bu evde oturdu.

Rosy Crucifixion adlı üçlemesine yine bu dönemde yazdı. Sırayla *Sexus*, *Plexus* ve *Nexus* adlarını taşıyan bu üçlemede Miller, önceki anlatılarına değinmekle birlikte eski yapıtlarında kullandığı sert ve itici dili yumuşatmıştır.

1944 yılında Polonya asıllı Janina Lepska ile üçüncü evliliğini yaptı. Bu evlilikten Valentine ve Tony adlı çocukları oldu. 1952'de boşanmayla sona eren bu evlilikten sonra 1953'te Eve McClure ile evlendi. Eve ile evliliği 1962'ye dek sürdü. 1967'de, 76 yaşındayken tanışıp âşık olduğu Japon kabare şarkıcısı Hoki Tokuda ile evlendi. 1970'de yayımlanan *Insomnia*'da yazarın sözünü ettiği Japon ka-

dın Hoki'dir. Yazarın yine *Insomnia*'da, "Çektiğim acıyı tuvale dökecektim" tümcesinde sözünü ettiği suluboya resimler, kendi resimleri arasında özel bir bölümü, Insomnia Dizisi'ni oluşturur.

Yaşamının son yıllarını Avrupa'yı ve eski dostlarını ziyaret ederek, evinde ziyaretçi kabul ederek, suluboya resim yapmayı sürdürürken bunların bir kısmını eşe dosta dağıtıp bir kısmını sergileyerek geçiren Miller 7 Haziran 1980'de Pacific Palisades kasabasındaki evinde yaşama gözlerini yumdu.

Alfred Perlès *My Friend Henry Miller* (Dostum Henry Miller) adlı kitabında, "Miller'ın yazdıkları yüz kızartıcı şeyler olsa da pornografi diye görülemez; o hiçbir zaman müstehcenliğe düşmemiştir," der.

Yaşadığı dönemin yazarlarından Dos Passos, Hemingway ve Fitzgerald'dan daha yaşlı olan Miller "Yitik Kuşak"ın üyeleri arasına girmez. O belirli bir siyasal görüşü benimsemeksizin bireysel özgürlüğün ateşli bir savunucusuydu her zaman. Kapitalist bir rejime yüz çevirip sosyalist bir rejimi benimsemeyi yalnızca "efendi değiştirme" olarak görüyordu. Bu bağlamda benimsediği ve sergilediği anarşi duygusu kısmen Thoreau ve Whitman'da

gördüğümüz Amerikan "doğaya dönüş" geleneğiyle, kısmen de Jack Kerouac ve Allen Ginsberg'in de aralarında bulunduğu yazarların temsil ettiği 1960'ların Beat Kuşağı ve "çiçek çocuklar" ile ilişkilendirilebilir.

Miller yazılarında yaşamöyküsünü hiç kimsenin yazamayacağını savunmuştu. Yazılmasına gerek de yoktur aslında, çünkü yapıtları onun özyaşamöyküsüdür zaten. "Yaşamım her şeyden daha gerçek ve benim için önemli olduğundan hayal ürünü kişiler ve olaylar aramaya gerek görmedim."

ÖTEKİ YAPITLARI

Stand Still Like the Hummingbird: 1970'de Napoli'de *Come il Colibri* adıyla İtalyanca yayımlandığında yılın kitabı ödülü verilmiştir. Miller, "Yazın yapıtlarım için aldığım ilk ve tek ödül bu," der.

The Devil in Paradise (*Cennette Bir Şeytan*)

Remember to Remember (*Hatırlamayı Hatırlamak*)

The Wisdom of the Heart

The Air-Conditioned Nightmare

The World of Sex

The Time of the Assassins (*Rimbaud ya da Büyük İsyan*): Şair Arthur Rimbaud üzerine bir çalışma.

The Smile at the Foot of the Ladder (*Merdivenin Dibindeki Gülümseyiş*): Opera olarak bestelenmiş, Marsilya'da ve Trieste'de sahnelenmiştir.

Big Sur and the Oranges of Hieronymus Bosch (*Big Sur ve Hieronymus Bosch'un Portakalları*)

To Paint is to Love Again

Just Wild About Harry

Henry Miller on Writing

Letters to Anaïs Nin

Books in My Life

My Life and Times

Henry Miller

ABD'li yazar (1891-1980). Özellikle cinsel konulardaki açık ve içten anlatımıyla dikkati çeken otobiyografik nitelikteki romanlarıyla 20. yüzyıl ortalarında edebiyatın daha özgür bir anlatım kazanmasında etkili oldu. Rahat ve işlek üslubunun yanı sıra, iyiyi olduğu kadar kötüyü de kabule yatkınlığı ve herkesçe bastırılan duyguları kolaylıkla itiraf edebilmesinden kaynaklanan üstün espri niteliğiyle de önem kazandı. Cinsel konuları açıklıkla anlatması yüzünden belli başlı yapıtlarının İngiltere ve ABD'de yayımlanmasına 1960'lara dek izin verilmedi, ancak kitaplarının Fransa'da yapılan basımlarının bu ülkelere gizlice sokulması sayesinde yaygınlıkla okundu.

Haluk Erdemol

Emekli bankacı. Çeviri uğraşının yoğun iş yaşamını renklendirdiğine inanıyor. Belleğinden yüreğine inip iz bırakan öyküleri çevirerek dergi okurlarıyla paylaşmayı seviyor. Ortak bir izlek altında topladığı seçkileri var: *Öç Hikâyeleri* (Bordo-Siyah Yayınları), Maupassant'dan *Gönül Öyküleri* (Alakarga Yayınları), Bulgakov'dan *Bir Köy Doktorundan Öyküler* (Notos).

uykusuzluk. insomnia henry miller

Henry Miller yirminci yüzyılın başkaldırıcı yazarlarından. Kapitalizmi reddederken sosyalizmi efendi değiştirme olarak gördü. Anarşizmi Amerikan "doğaya dönüş" geleneğiyle, Beat Kuşağı ve "çiçek çocuklar" ile ilişkilendirilen Miller, Yitik Kuşak içinde de sayılmaz.

Miller'ın **Uykusuzluk**'ta (Insomnia) sözünü ettiği Japon kadın, 1967'de yetmiş altı yaşındayken tanışıp âşık olduğu kabare sanatçısı Hoki Tokuda. Yine bu dönemde yaptığı suluboya resimler de kendi resimleri arasında özel bir bölümü, Insomnia Dizisi'ni oluşturur.

Henry mitolojik bir yaratığa benziyor. Yazıları ateşli, yıldırım gibi, girift, hain ve tehlikeli. Yazdıklarının gücünü, o günahtan arındırıcı, yıkıcı, gözüpek, korkunç gücünü seviyorum. Yaşama duyulan hayranlığın, coşkunun, her şeye olan tutkulu ilginin, enerjinin, taşkınlığın, gülüşün ve ansızın patlayan fırtınaların bu tuhaf karışımı aklımı başımdan alıyor. Her şey silinip süpürülüyor: ikiyüzlülük, korku, basitlik, yalancılık. İçgüdünün ortaya konması bu. Birinci tekil kişiyi, gerçek adları kullanıyor; düzenden biçimden hatta kurmacadan bile nefret ediyor.

– Anaïs Nin

4. Basım

ISBN 978-605-5904-25-8

9 TL

Notos Kitap
EDEBİYAT-Anlatı